

Informatiebijeenkomst over de kerk in Syrië en Irak

Op 2 juni organiseerde de KNR in samenwerking met de Katholieke Vereniging voor Oecumene een bijeenkomst over de kerk in Syrië en Irak.

Opening

Gerard Moorman, stafmedewerker van de KNR heet alle aanwezigen welkom. Van 1 februari tot 1 juni (loopt de campagne 'Hoop voor de christenen in Syrië en Irak. Deze campagne vraagt aandacht voor de rampzalige situatie in Syrië en Irak, in het bijzonder die van christenen en ook die van andere minderheden. Nederlandse kerken en christelijke organisaties willen dat er hoop blijft voor de kerk in Syrië en Irak, Ook de mensen in Syrië en Irak moeten in vrijheid hun geloof kunnen vieren. De Katholieke Vereniging voor Oecumene en de KNR hebben deze campagne mede ondersteund. Er blijkt veel onbekendheid te zijn met de situatie van de christenen in deze streken. Dat is de reden dat de KNR deze informatiemiddag heeft georganiseerd. Komende zaterdag, 4 juni is er een slotviering als afsluiting van de publiekscampagne in Amsterdam.

Dagvoorzitter Geert van Dartel, secretaris van de Katholieke Vereniging voor Oecumene neemt het woord over en stelt kort de beide sprekers van de middag voor.

Leo van Leijzen zal een kort beeld schetsen van de verschillende christelijke tradities in Irak en Syrië. Vervolgens zal zr. Yosé Höhne Sparborth vertellen over haar ervaringen in Noord Irak. Zij is de laatste jaren regelmatig daar geweest bij de dominicanessen en in het bisdom Kirkuk/Suleymania en heeft gezien hoe de vele vluchtelingen er worden opgevangen. Tot slot zal er aandacht zijn voor wat wij hier kunnen doen om de christenen daar te ondersteunen.

Leo van Leijzen: Christelijke kerken in Irak en Syrië

Van Leijzen was al jong gefascineerd door de kerken in het Midden-Oosten, m.n. in Syrië en heeft het land meerdere malen bezocht. Hij is werkzaam als stafmedewerker van de KVvO voor oosters christendom en secretaris van het blad Pokrof.

De christenen in Irak en Syrië zijn van eigen huis en haard beroofd. Velen zijn naar Europa gevlucht, maar er zijn ook veel binnenlandse vluchtelingen. Velen van hen zijn nazaten van eerdere vluchtelingen uit bijvoorbeeld de Armeense gebieden (genocide 2015) die in Syrië en Irak ooit een veilig heenkomen zochten.

In de Handelingen van de Apostelen lezen we vooral over de missie vanuit Antiochië naar het Westen, maar ook richting het Oosten werd het evangelie in de tweede tot vierde eeuw al verspreid naar wat nu Zuid-Turkije en Noord Irak is. Antiochië is de plaats waar de volgelingen van Jezus voor het eerst Christenen werden genoemd. De oosterse kerken daar zijn geworteld in de streek waar het christendom van oudsher gevestigd is. Nu zijn deze kerken ontworteld aan het raken, een proces dat in een stroomversnelling is gekomen door de burgeroorlog in Syrië en de ontwikkelingen in Irak.

Enkele cijfers:

In 2011 waren er in Irak nog 490.000 christenen, dat is ongeveer 2% op een bevolking van 31 miljoen inwoners. In de periode daarvoor was 10% van de bevolking christen. Het gaat hier om autochtone christenen die vanaf de tweede eeuw gekerstend zijn. Zij komen uit de Aramese cultuur. Later zijn er ook Latijnse (Roomse) en protestantse christenen naar Irak gekomen.

In de begintijd van de Islam waren er goede relaties met de christenen. Saddam Hoessein voerde in eerste instantie, vanaf 1979, een seculier beleid, waarbij christenen zelfs een licht bevoorrechte positie hadden, zolang ze rekening met hem hielden. Tijdens de oorlog tussen Iran en Irak van 1980 – 1988 vochten christenen aan beiden zijden van de grens tegen elkaar. Na de Eerste Golfoorlog is het beleid van Hoessein steeds islamitischer geworden en kreeg een meer antichristelijke tendens. Na de val van Hoessein werd de positie voor christenen nog moeilijker en velen vertrokken o.a. naar Syrië of naar het autonome Koerdistan in het Noorden van Irak waar zij meer vrijheid en mogelijkheden hadden. Na de komst van IS is de positie van christenen in Irak erg verslechterd en zijn veel mensen opnieuw op de vlucht.

In Syrië is al decennialang 10% van de bevolking christenen. Begin 2011, toen de opstand uitbrak waren er nog tussen de 1 en 2,3 miljoen christenen. Inmiddels zal het percentage rond de 4% liggen. Onder de Baathpartij van Hafez en Bashar Assad had Syrië een seculier bewind. De Assads behoorden zelf tot een minderheid. Christenen hadden in die tijd wel een goede positie. Begin 2011 brak de opstand uit, in eerste instantie als sociaal-economisch verzet. Inmiddels is dit protest door allerlei groeperingen gekaapt en is het een strijd van allen tegen allen geworden. Veel christenen in Syrië verkiezen het om Assad te steunen omdat dat beter is dan IS, maar het westen gaat hier niet in mee.

Overzicht van de belangrijkste oosterse kerken

De Arameese ofwel Syrische traditie is in Irak het belangrijkste en is op te splitsen in de Oost-Syrische traditie (een eigen weg gegaan na het Concilie van Efeze in 431) en de West-Syrische (idem na het concilie van Chalcedon in 451). Deze laatste kwam tot volle bloei in het grensgebied van Syrië en Turkije maar is ook voor Irak belangrijk. Van beide kerken bestaat een orthodoxe en katholieke variant. Veel van deze christenen zijn in een recent verleden vanuit Irak naar Syrië gevlucht en daar zeer gastvrij ontvangen.

In Syrië is vooral de byzantijnse tradities van belang. De grootste kerk daar is de Grieks-orthodoxe, gevolgd door de Grieks-katholieke en de Syrisch-orthodoxe.

Andere christelijke kerken in Syrië zijn o.a. de Armeense kerken die daar begin 20^e eeuw weer gegroeid zijn door de Armeense vluchtelingenstroom. Daarnaast zijn er de Maronieten, een traditie die is ontstaan in West Syrië en waarvan de volgelingen al bij de komst van de islam naar Libanon zijn getrokken. Dit zijn katholieken. Daarnaast zijn er nog enkele protestantse kerken die zijn ontstaan onder invloed van de komst van Britse en Amerikaanse zendelingen.

Het is belangrijk te beseffen dat vrijwel al deze kerken vanaf het prille begin van het christendom in deze streken zijn geworteld en gevormd. Deze oude tradities dreigen nu te verdwijnen en worden steeds meer behandeld alsof ze er niet thuis horen terwijl deze kerken een autochtone vorm van christendom vormen.

Ondanks alle verwoesting blijven mensen wel hoop houden. In Erbil in het Noorden van Irak is gestart met een nieuwe katholieke universiteit in een aantal barakken, een teken van hoop.

Er is onderling contact tussen de kerkelijke leiders van de verschillende tradities en stromingen. Er is in Syrië sprake van grote solidariteit en oecumene. In de Wereldraad van Kerken is de rooms-katholieke kerk niet vertegenwoordigd maar hebben de verschillende orthodoxe kerken wel ieder een eigen stem. Er zijn goede contacten tussen de Wereldraad naar de VN. Er zijn veel verwijten dat er te weinig hulp vanuit het westen komt.

De ervaringen van zr. Yosé Höhne-Sparborth

Zr. Yosé Höhne Sparborth is zuster van de Voorzienigheid, maar heeft veel contacten met de dominicanen en zusters dominicanessen. Ze is actief in het vredeswerk en als vertegenwoordigster van 2of3bijEEN (voorheen basisbeweging) lid van de Raad van Kerken. Ze heeft veel contacten met dominicanen en dominicanessen in Irak waar ze de laatste 14 jaar regelmatig verbleef. Ze vertelt deze middag over haar ervaringen daar. Voor het Utrechts platform voor religie heeft ze een filmpje gemaakt over haar laatste verblijf in Noord Irak. Dit platform wil contact met de gemeenschap daar en wil enkele projecten ook financieel steunen. Het filmpje wordt deze middag vertoond. Daaruit blijkt dat er een vanzelfsprekende samenwerking tussen moslims en christenen is om de massale vluchtelingenstroom op te vangen. Zr. Yosé was hier erg van onder de indruk en schrok des te meer van de discussies die hier gaande waren over de opvang van vluchtelingen, toen zij terugkwam.

Al sinds 1991 is het voor Irakezen moeilijk in het land. Vanwege de boycot van het westen zijn er veel mensen en kinderen gestorven door gebrek aan medicijnen en voedsel. In 2002 was ze met een delegatie uitgenodigd door de Raad van Kerken van Bagdad om een kinderziekenhuis te bezoeken waar veel leukemiepatiënten werden verpleegd. Toen in 1991 de soldaten van Saddam zich terugtrokken uit Koeweit werden ze bestookt met wapens van verarmd uranium. Het gevolg was een vijf tot achtmaal hoger aantal gevallen van leukemie. Ze sprak daar ook met de toezichthouder van de VN die was aangesteld om toezicht te houden op het olie-voor-voedsel programma. In ruil voor oliegeden kocht de VN voedsel dat werd uitgedeeld onder de bevolking. Per Irakees was er omgerekend 179 dollar per jaar beschikbaar. Voor de honden van de VN werd 400 dollar per jaar begroot.

In de jaren na 2003, de val van Saddam Hoessein, is Irak nog veel onveiliger geworden. Soennieten en Sjiïeten hadden nog wel eigen milities, maar de andere minderheden hadden die niet om zich te beschermen tegen allerlei groepen die onrust kwamen zaaien. De Amerikanen verdedigden vooral zichzelf maar niet het volk. De Iraakse regering was te verzwakt om te kunnen beschermen.

De Amerikaanse soldaten werden gevolgd door missionarissen uit VS die de moslims kwamen 'bekeren'. De autochtone christenen in Irak hebben dat nooit gedaan. Door de activiteiten van de deze missionarissen werd het ook gevaarlijk voor de lokale christenen die vereenzelvigd werden met de Amerikanen. Lokale christenen hebben altijd goed contact gehad met moslims en men vierde elkaars religieuze feesten mee. In Irak is geen burgeroorlog uitgebroken, terwijl er alle ingrediënten voor waren, dankzij de wijsheid van de lokale religieuze leiders die alles deden om zich niet tegen elkaar te laten uitspelen. Het resultaat is dat iedereen bijdraagt aan de opvang van de grote stroom vluchtelingen. In Koerdisch Irak groeide de bevolking in 25 jaar van drie naar negen miljoen mensen.

In Irak is er nog steeds hoop en die hoop wordt geboden door de Irakezen zelf. In het Zuiden was sprake van een religieuze militie, van Al Sistani, en daar was dus mee te onderhandelen en deze groep is nu deel van het parlement.

1991-2003 zat Irak potdicht door een VN-embargo, konden er zelfs geen medicijnen worden ingevoerd. 2003 gooide Bush het land open: het hele staatsapparaat werd ontmanteld. Hierdoor is de onveilige situatie ook ontstaan. Christenen zijn wel bedreigd, maar niet vanwege religieuze motieven. Allereerst bedreigd zoals alle Iraqi's. En de christenen horen tot de middenklasse, werden geacht rijk te zijn, dus criminelen ontvoerden hen nogal eens voor losgeld.

In Syrië is de opstand die heeft geleid tot de burgeroorlog in eerste instantie veroorzaakt door droogte als gevolg van klimaatverandering, en doordat Turkije in de Eufraat een grote stuwdam heeft gebouwd. Ten tijde van de boycot tegen Irak is het water te snel

tegengehouden, wat tot grote droogte leidde in beide landen. Asad deed niets voor de Syrische boeren, die trokken daarom naar de stad en dat leidde uiteindelijk tot de opstand.

Paolo Dall'Oglio

In april was zr. Yosé te gast in het klooster in het klooster Maria Alathra te Suleymania, waar zij lessen gaf in theater voor traumaverwerking. Dit klooster is het derde van een orde die is gesticht door de Italiaanse Jezuïet Paolo Dall'Oglio, die al sinds 2014 is ontvoerd door IS. In het klooster worden vluchtelingen opgevangen: moslims en christenen van diverse tradities. Dall'Oglio's boek 'Uit liefde voor de islam' is onlangs in het Nederlands vertaald. Hij verantwoordt hierin vanuit een christelijke theologie de noodzaak tot interreligieuze dialoog en ontmoeting tussen christenen en moslims. Hij heeft destijds bewust een klooster gesticht in deze regio om bevriend te raken met moslims.

Volgens Leo van Leijssen is een van de theologische kernvragen die christenen in het Midden Oosten zich stellen hoe het kan dat zij overruled zijn door een andere godsdienst. Vroeger was Syrië in zijn geheel christelijk. Een veelgehoorde vraag is God, mijn God waarom hebt gij mij verlaten? Juist ook nu in deze moeilijke tijden (zie psalm 22). Maar er is in de slotviering an 4 juni bewust voor gekozen een andere psalm te bidden, nl. psalm 28 omdat hier wel hoop uit spreekt. (*De Here is mijn Sterkte en mijn Schild; op Hem heeft mijn hart vertrouwd, en ik ben geholpen; daarom springt mijn hart van vreugde, en ik zal Hem met mijn gezang loven*).

Hulp voor de kerken in Syrië en Irak

Er zijn verschillende manieren van ondersteuning mogelijk.

Allereerst is het belangrijk om de informatie te geven over de situatie in Syrië en Irak. In 2014 organiseerde de KVvO al een bijeenkomst hierover in het Syrisch-orthodoxe klooster in Glanerbrug. De campagne 'Hoop voor de kerk in Syrië en Irak' heeft ook een informatieve kant. Bewustwording is belangrijk.

Financiële hulp.

KVvO heeft goede contacten met Caritas Syrië. De organisatie maakt deel uit van een netwerk van internationale caritas organisaties. Maar veel loopt uiteindelijk via de parochies waardoor de organisatie tot in de haarvaten van de samenleving komt. Caritas Syria coördineert ter plaatse veel hulpverlening. In Aleppo fungeren zes parochies als uitgiftepunt voor voedselhulp. Het belangrijkste is nu voedselhulp, onderwijs en energievoorziening. Via o.a. de organisatie *Pour les autres* is er financiële ondersteuning voor het werk van een Grieks-katholieke bisschop in het Zuiden. Organisaties die ook deel uit maken van de coalitie rond de huidige campagne zijn o.a. Open Doors en Cordaid. Beide organisaties zijn al lange tijd actief in deze regio en hebben daar hun contacten.

De bisschoppen en de Bisschoppelijke Vastenactie deden deze week een oproep tot een extra collecte en donaties voor Syrië dit weekend en ook Kerk in Actie steunt een aantal projecten. Er is zo sprake van steun van kerk tot kerk.

Omdat de kerken in het Midden Oosten niet samenvallen met de landsgrenzen zijn er mogelijkheden voor de hulpverlening. Libanon is daarin ook een belangrijke schakel waar veel internationale organisaties makkelijk samenkomen en vandaaruit is de levering naar Syrië en Irak ook makkelijker. Geert van Dartel zal vanuit de KVvO binnenkort naar zo'n internationale bijeenkomst in Beiroet gaan.

Motivatie

De hulp aan de kerken in het Midden Oosten is o.a. geïnspireerd door Paulus. Hij was de grote verbinder en probeerde de christenen in Korinthe en Jeruzalem te verenigen. In zijn 1^e

brief aan de christenen van Korinthe roept hij op tot een collecte voor Jeruzalem. Het gaat niet echter niet alleen om hulp maar ook om de verbondenheid en het gevoel van samen horen. Daarom moeten we weten van elkaars noden en hoop.

In veel verklaringen van oosters christelijke leiders doen zij een oproep hen niet te vergeten. Dat was reden voor deze campagne. De taak van de KVvO is bescheiden en bestaat vooral uit bemiddelen en samenwerking met de ander coalitiepartners. Het gaat niet alleen om hulp aan de christenen, het is hulp zonder onderscheid en er wordt altijd een brug geslagen naar mensen van andere godsdiensten.

Hoop

De directeur van Caritas Syrië blijft geloven dat Syrië op weg is naar vrede en er blijft hoop op verzoening tussen partijen tussen alle brandhaarden.

Tot slot leest Geert van Dartel een deel van de tekst uit brief van Paulus christenen van Korinthe:

Vragen en discussie.

Zr. Yosé vult aan dat we ons moeten realiseren dat de Christenen uit 1e en 2e en 3e eeuw in deze regio niets te maken met geschiedenis van de Christenen en religieuzen uit het westen. Kolonialisme heeft echter een christelijk gezicht. Het Midden Oosten is door ons overlopen sinds de vorige eeuw. Het christelijke westen heeft flink huisgehouden vanwege de olie onder hun zand. De lokale christenen daar hebben daar heel veel last van gehad. Irak was een hoogontwikkeld land dat stelselmatig door de westerse wereld kapot is gemaakt door de boycot en interventies en daar is naam van God bij misbruikt. Er is een geschiedenis van schuld en verzoening die wij hebben naar de christenen in het Midden-Oosten.

Een van de aanwezigen wijst op Kerk in Nood, een organisatie die ook veel doet daar en o.a. projecten van de Blauwe zusters. Sommige kerkleiders roepen mensen op om te blijven en de kerken en hun erfgoed te beschermen. Via deze lokale kerken en religieuzen moeten we van hieruit verbinding met hen houden

Kerk in Nood is een organisatie die zich vooral richt op vervolgte christenen en heeft ook diverse projecten in deze regio's. Ook met deze organisatie is overleg en samenwerking hoewel zij zich uiteindelijk niet hebben aangesloten bij de coalitie achter de campagne.

Diverse ordes en congregaties van religieuzen hebben nog altijd mensen in deze regio: jezuiten, dominicanen, franciscanen. Veel kerkelijke leiders hebben een dubbel paspoort. Dat geeft hen ook een extra zekerheid. Als het echt te gevaarlijk wordt, kunnen ze snel weggehaald worden. Dat is anders voor de gewone gelovigen. Voor het voortbestaan van de kerken daar zou het goed zijn als mensen kunnen blijven, maar het is heel begrijpelijk dat gezinnen met kinderen proberen weg te komen.

Er zijn enkele belangrijke redenen te noemen om de kerk daar niet te laten verdwijnen.

- De christenen zijn daar geworteld, het land is ook van hen.
- Als ze weggaan is er geen religieuze pluriformiteit meer
- Het is slecht voor christelijke kerk, om geen wortels meer te hebben in de eigen regio van de christelijke tradities daar.

Wij kunnen kijken hoe wij mee kunnen werken om de samenleving bedding te geven zodat andere godsdiensten kunnen blijven bestaan daar. Godsdienstvrijheid is moeilijk daar en wankel. Daar zouden kerken en politiek aandacht voor moeten houden.

Irak en Syrië zijn in de greep van sektarisme, er is geen ongelimiteerde godsdienstvrijheid. Dat is voor de toekomst van deze landen wel belangrijk. Dit kan echter niet door het westen opgelegd worden.

Volgende week wordt de slotverklaring van de campagne door de coalitie aangeboden aan de politiek. Een van de punten in deze verklaring is de vraag godsdienstvrijheid op de agenda te houden in internationale fora.

Enkele politici, m.n. Joël Voordewind van de ChristenUnie en Pieter Omtzigt van het CDA zijn al langere tijd bezig dit onderwerp op de politieke agenda te houden en zijn zeer betrokken. Andere partijen vinden het al gauw een te christelijke thema. Maar godsdienstvrijheid zou iets van algemeen publiek belang moeten zijn. De genoemde politici hebben gevraagd meer informatie hiervoor aan te leveren.

In het Europeparlement is onlangs wel een resolutie aangenomen over genocide door IS. Dit is echter een zware juridische en ook beladen term. Een betere insteek is de het opkomen voor de rechten van de minderheden

De grote winst van de campagne is dat er een bredere samenwerking is ontstaan tussen allerlei organisaties ook op het gebied van lobby en publiciteit (EO).

In 2003 toen Bush op het punt stond Irak binnen te vallen was er overleg tussen het vredeswerk, de ontwikkelingssamenwerking en Nederlandse militairen over hulpverlening in Irak. Vanwege de inval en veranderde politieke situatie konden de militairen niets meer doen en ook de ontwikkelingsorganisaties haakten af. In een land waar oorlog is, is geen ontwikkeling meer mogelijk, hooguit noodhulp. Hierdoor bleef alleen het vredeswerk over. Dit is ook de reden dat de steun aan bisschop Mirkis in Kirkuk vooral gericht is op voedselhulp voor de vluchtelingen die even verderop worden opgevangen en niet voor de studenten van de universiteit. Officiële internationale hulpverlening is soms heel complex en veel projecten zijn afhankelijk van privé initiatieven, van kerk naar kerk bijvoorbeeld.

Opgemerkt wordt dat bijvoorbeeld MOV-groepen in parochies contacten kunnen leggen met lokale mensen daar via vluchtelingen hier. Via eigen projecten bij de adventsactie of Vastenactie of via de het NCDO zijn kleine projecten te steunen bijvoorbeeld van parochie naar parochie.

Mgr. Van den Hende vult aan dat waar een lid van het lichaam lijdt, anderen meelijden. Paus Paulus VII zei ons al dat volken zich niet mogen ontwikkelen ten koste van anderen. We moeten bijdragen aan de beschaving van liefde door het netwerk van liefde dat we vormen.

Eén van de aanwezige is ooit zelf gevlucht uit Syrië en hoort van haar achtergebleven familie en vrienden dat wat echt nodig is ook gewoon geld is. Voedsel is schaars en peperduur. In het Noorden van Syrië worden christenen ook weg gestuurd, ook door de moslims en de Koerden. Sommigen willen echter blijven en vechten om te kunnen blijven. Het geld gebruiken ze om mensen te helpen te kunnen overleven daar. Mensen met kinderen m.n. meisjes voelen zich bedreigd. Alle hulp (geld) is nodig. Mensen worden bedreigd en duiken onder.

De situatie in Syrië is heel anders dan Irak. Daarom is hulp zo belangrijk. Ook de Syrisch-orthodoxe kerk in Nederland is met hulp bezig. Via kerken en lokale bisschoppen komt het geld nog wel goed terecht. Er wordt nu ook gekeken naar een mogelijke samenwerking met het bisdom Rotterdam

Een andere organisatie die momenteel diverse projecten in Syrië ondersteund is Pax.

Tot slot merkt Leo van Leijssen op dat de christelijke kerken daar ons ook wat te bieden hebben. Zoals in het magazine 'Oosterse Christenen' (artikel van Kees den Biesen) te zien is hebben deze kerken rijke tradities die inspirerend kunnen zijn voor ons. Het is niet de oplossing voor de oorlog. Maar spirituele rijkdom is wel het geschenk van hen aan ons als wij de moeite willen doen om het te ontvangen.